

المنتخب من التحفة السعدية

(فى شرح كليات القانون)

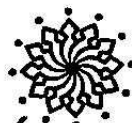
الجزء الأول فى شرح الفن الأول و قسم من الفن الثانى

دألف

محمود بن مسعود طاب الدين شيرازى

التصحيح والانتخاب

نجفقللى حبيبى

انجمن آثار و مفاخر شهلى

تهران ١٣٩٨

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه

عنوان قراردادی

عنوان نام پدر اور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهر

شابک

وضعیت فهرست نویسی

مندرجات

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: قطب الدین شیرازی، محمود بن مسعود، ۶۳۴ - ۷۱۰ ق.

: القانون فی الطب. برگزیده. شرح

: المنتخب من التحفه السعديه (فی شرح کلیات القانون) / محمود بن مسعود قطب الدین شیرازی؛
التصحیح والانتخاب نجفقلی حبیبی.

: تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۹۸.

: ج ۲

: 978-964-528-287-3 دوره ۱؛ 978-964-528-288-0 ج ۲

: فیبا

: ۱. فی شرح الفن الاول..

: ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰ - ۴۲۸ ق. القانون فی الطب.. نقد و تفسیر

: پزشکی اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴

: Medicine, Islamic -- Early works to 20th century

: پزشکی سنتی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴

: Traditional medicine -- Early work to 20th century

: حبیبی، نجفقلی، ۱۲۰ - مصحح

: ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰ - ۴۲۸ ق. القانون فی الطب. برگزیده. شرح

: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

: Anjuman-i Asa' va Mafakhir-i Farhangi

: R1۲۸/۳

: ۶۱۰

: ۵۹۴۳۳۰۱

سلسله انتشارات انجمن

۶۷۰

المنتخب من التحفة السعدية

(في شرح كليات القانون)

الجزء الأول في شرح الفن الأول وقسم من الفن الثاني

● تأليف: محمود بن مسعود قطب الدين شيرازی ● ناظر فنی چاپ: کیانوش بیرون‌وند	● التصحيح والانتخاب: نجفقلی حبیبی
● شابک: ۰۰-۲۸۸-۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸	● طبع جلد ۱۰۰ رهبری
● شابک دوره: ۰۳-۲۸۷-۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸	● ترجمه آ. علی حکم آبادی
● شمارگان: ۵۰۰ جلد	● نوبت چاپ اول ۱۳۹۸
● همه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است	● قیمت: ۱۰۰۰ تومان

انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

خیابان ولی عصر (عج)، پل امیر بهادر، خیابان سر لشکر بشیری،

شماره ۷۱، تلفن: ۳-۵۵۳۷۴۵۳۱

دفتر فروش: خیابان انقلاب، بین خیابان ابوریحان و خیابان دانشگاه،

ساختمان فروردین، طبقه چهارم، واحد ۱۴، تلفن: ۶۶۴۰۹۱۰۱

Info@anjom.ir

www.anjom.ir

فهرست

٥		طلیعه
١١		مقدمه مصحح
١٥		[مقدمه المصنف]
٣١		[شرح مقدمة القانون]
٤٣		شرح التعليم الأول - في حدّ الطب
٤٣		[الفنّ الأول]
٧٧		شرح التعليم الثاني - في الأركان
٨٩		شرح التعليم الثالث - في الأمزجة
١٤٩		شرح التعليم الرابع - في ماهية الخلط
٢٠٥		شرح التعليم الخامس - في ماهية العضو
٢٤٣		شرح التعليم السادس - في القوى
٢٩٩		الفنّ الثاني (شرح التعليم الأول - التعليم الثاني)
٥٦٩		الفهارس

مقدمه مصحح

با توجه به این که:

۱ - در یاد نامه کنگره بزرگداشت حکیم قطب الدین شیرازی که در دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال ۱۳۹۱ ش برپا شد از سوی اهل فضل به جوانب مختلف زندگی او پرداخته شده است؛

و ۲ - در مقدمه یادنامه «مجموعه قطب الدین شیرازی» از انتشارات کتابخانه آیه العظمی مرعشی نجفی، ۱۳۹۱ ش. که به مناسبت همان دوره به قلم محققانه حضرت آیه الله دکتر سید محمود مرعشی ریاست عالیّه کتابخانه مرحوم آیه الله العظمی مرعشی نجفی به تفصیل به شرح حال او پرداخته شده است؛

و ۳ - در مقدمه مرحوم استاد سید محمد مشکوة بر درة التاج به تامل در این باب سخن رفته است؛

و ۴ - با توجه به این که متن کامل مقدمه التحفة السعدیة را که گزارشی از شرح زندگی علمی قطب الدین شیرازی به قلم خود او است به صورت کامل در آغاز این خلاصه آورده‌ام، از شرح تفصیلی زندگی این حکیم که در حکم تکرار مکررات خواهد بود خود را معذور دانسته‌ام و به ذکر چند نکته اکتفا می‌کنم:

۱. رجوع شود به یادنامه همایش بین‌المللی بررسی آثار و احوال حکیم قطب الدین شیرازی ۱۳۹۱ ش، تهران، کتاب رواق اندیشه، ۱۳۹۵.

قطب الدین شیرازی (۶۳۴ - ۷۱۰هـ) یکی از شخصیت‌های علمی برجسته دوره تمدن اسلامی است. او از جامعیت کم‌نظیری در حوزه‌های مختلف علوم ریاضیات و هندسه و فلک‌شناسی و فقه و اصول و تفسیر و ادب و فلسفه و طب برخوردار بوده و در هر یک از آنها آثار ارزشمند و برجسته‌ای به یادگار گذاشته است. آثار او عموماً از مقبولیتی تحسین برانگیز برخوردار بوده است. نسخه‌های فراوان به‌جای‌مانده از آثار او در کتابخانه‌های مهم و تاریخی جهان اسلام، حکایت از چنین موقعیت ممتاز علمی او دارد.

یکی از نقاط برجسته او که حاکی از جامعیت و اشراف علمی او است تسلط وی بر نقد علم است و نمونه برجسته آثار او در این حوزه کتاب التحفة السعدیه او است که شرحی است بر بخش اعظم کتاب اول قانون ابن‌سینا در طب. با تعمق در همین کتاب باید او را یکی از بزرگان علمی در تمدن اسلامی دانست:

می‌دانیم که قبل از «طب» -دین شیرتزی، چند نفر از بزرگان طب و فلسفه بخصوص بر کتاب اول قانون ابن‌سینا که در کلیات طب است شرح نوشته‌اند. برخی از این شرح‌ها مختصر و تعدادی مفصل است. قطب الدین شیرازی تمام یا قسمت اعظم شروع قبل از خود را جمع‌آوری، و عالمانه نقد و بررسی کرده است. وی در این کتاب معمولاً پس از نقل عبارات ابن‌سینا و توضیح اجمالی نسبت به آنها به نقل سخنان شارحان و منتقدان بخصوص در قسمتهایی که فخر رازی مطلبی دارد می‌پردازد و می‌گوید بیان فخر رازی درست نیست نه چنان که مثلاً خونجی پاسخ گفته است و یا نه چنان که خجوانی دفاع کرده است و یا مطلب نه چنان است که سامری یا مسیحی توضیح داده است. این ترتیب سخنان دیگران را در رد و قبول یک دیدگاه، تبیین می‌کند و خود نیز در تسلسل نقل و رد و قبول‌ها اظهار نظر می‌کند. به لحاظ این پیچیدگی است که در اغلب موارد یافتن درستگی عبارات او دشوار می‌شود.

کار قطب الدین به عنوان یک منتقد علمی بسیار درس‌آموز است التحفة السعدیه وی یک نمونه عالی از نقد علمی در تمدن اسلامی است یعنی دقیقاً مطلب مورد نقد را بیان می‌کند و آن را توضیح می‌دهد و بعد به صورت مستند آن را رد می‌کند. التحفة السعدیه در حقیقت یک شرح نیست بلکه از یک طرف یک بهانه است برای نقل مطالب مختلف علمی با اندک مناسبتی و از طرف دیگر میدان وسیعی است برای بحث طلبگی عمیق.

گرچه چند سالی است که به تفاریق به انگیزه تصحیح التحفة السعدیه از تهیه نسخ مورد اعتماد گرفته تا فهم و تصحیح متن و ... به این مهم مشغولم؛ اما با توجه به پیچیدگی‌های متن و تنوع مطالب علمی، ودشواری یافتن منابع مورد مراجعه مصنف علامه آن، کار به درازا کشیده است و برای انتشار کامل آن هنوز چشم‌انداز روشنی ندارم، اکنون با توجه به این که در کشور ما چند سالی است طب سنتی به صورت رسمی در بسیاری از دانشگاه‌های بزرگ تدریس می‌شود و قطعاً کتاب قانون ابن سینا مورد نیاز اهل تحقیق و تدریس است، با ملاحظه این موضوع که شروح قانون و مهم‌ترین آنها یعنی التحفة السعدیه می‌تواند به این تلاش علمی کمک کند، تصمیم گرفتم در مرحله اول خلاصه یا گزیده‌ای از آن را با عنوان «المنتخب من التحفة السعدیه» فراهم آورم که اینک بخش اول آن به علاقه‌مندان تقدیم می‌شود. در این خلاصه، از متن تصحیح شده التحفة السعدیه تلخیص شده است، عین عبارات قطب الدین که در شرح عبارات قانون بیان کرده انتخاب شده است و هیچ عبارتی از خود بر آن نیفزوده‌ام. بلکه توضیحاتی که برای فهم سوابق و لواحق مطلب لازم بوده است از عبارت خود مصنف با حذف زوائد گزینش کرده‌ام. در این اثر اختلافات نسخ را نیاورده‌ام مگر آنچه خود قطب الدین آورده است چنان که از نقل نقدها نیز خود داری کرده‌ام.

در تقسیم مطالب به جای علامت «[]» از علامت «>» که نرم‌تر و خوش‌نما تر است استفاده شده است به این گونه: (۱) به جای [۱].

در این اثر عبارات متن قانون با حروف سیاه که زیر آنها خط نازک کشیده شده مشخص است. بنا بر این کلمات با حروف سیاه که زیر آنها خط کشیده نشده است از عبارات قانون نیست.

برای انتشار دیگر اجزاء این خلاصه و هم چنین متن کامل التحفة السعدیه از خدای متعال توفیق می‌خواهم.

متن اصلی بر اساس چندین نسخه فراهم آمده است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱. برای کمک به این حرکت علمی، شرح قانون فخر رازی را تصحیح کرده‌ام که به همت کتابخانه مجلس شورای اسلامی به تاریخ ۱۳۹۷ ش منتشر شده است.

۱ - نسخه خطی ش ۵۲۲ بادلیان اکسفورد. از عبارت «استنسخه مؤلفه» به خط خود قطب الدین در صفحه قبل از متن، بر می آید که به سفارش برای هدیه به کتابخانه مقامی در شهر تبریز در اواسط ماه ربیع الآخر به سال ۷۰۷هـ سه سال قبل از وفات مؤلف استنساخ شده است و قطب الدین با این بیان با خط خود این نسخه را تأیید کرده است. یک نسخه عکسی از این نسخه را که ناقص است استاد ارجمند جناب آقای دکتر مهدی محقق - حفظه الله تعالی - به این بنده هدیه کردند که از مراحم ایشان سپاسگزاری می کنم.

۲ - نسخه خطی ش ۲۴۹۶ - ۵ کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. کاتب چنان که در پایان جلد دوم آن نوشته است از جمله کسانی بوده است که برای آوردن نسخه شرح قرشی از تبریز برای قطب الدین شیرازی تلاش کرده است بنا بر این وی به نسخه مؤلف دسترسی داشته است.

۳ - نسخه خطی ش ۱۰۹۴ کتابخانه ملی ملک.

۴ - نسخه خطی ش ۳۶۴۹ امامیه، تاریخ کتابت ۷۳۵هـ با توجه به نکات منقول در حواشی از روی نسخه مصنف، عیناً می شود دستخط مصنف را در اختیار داشته است.

رَأَى دَعْرَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

نجفقلی حبیبی

عضو هیأت علم، دانشکده الهیات، دانشگاه تهران